Sözün ve Sürgünün Adamı: Cemal Süreya

ZEYNEP TÜRKYILMAZ BURSA

Bazı insanlar kelimelerden doğar. Onlar için yazmak, varoluşun en yalın, en gerçek biçimidir. Cemal Süreya da böyle bir adamdı. Ömrü boyunca eksilerek çoğaldı, kaybettikçe var oldu. Kelimeler onun sığınağı, aşkla harmanladığı şiirleri ise en büyük mirasıydı. Onu anlamak için sadece hayatına bakmak yetmezdi; dizelerinin içinde gezinmek, eksikliğin, sürgünün, tutkunun ve özlemin izlerini sürmek gerekirdi.

Sürgünle Başlayan Hayat

"1931 yılında doğdum, 1937 yılında annem öldü, 1944 yılında Dostoyevski okudum; o gün bugündür huzurum yoktur. Biyografi bu kadar" diye kendisini anlatırdı bir röportajında asıl adı Cemalettin Seber olan Cemal Süreya.

Cemal Süreya, 1931'de Erzincan Pülümür'de doğdu. Babası Hüseyin, annesi Gülbeyaz Hanım'dır. Ancak onun hayatı, bir çocuk için henüz anlaşılması zor olan kayıplarla şekillenmeye başlar. Henüz doğmadan kısa bir süre önce ailesi büyük bir acı yaşamıştı: Cemal Süreya'nın erkek kardeşi Ahmet, bebek yaşta hayatını kaybetmişti. Bu kayıp, aile içinde yıllar boyu sessizce taşınan bir yas oldu. Belki de Süreya'nın hiç tanımadığı bu kardeşin yokluğu, onun şiirlerinde sıkça karşılaştığımız o tarif edilemez boşluğun ilk iziydi. Aile içinde eksik bir yer, eksik bir isim... Belki de bu yüzden şiirleri her zaman bir arayışın, bir tamamlanma çabasının izini taşır.

Hayatındaki ikinci büyük kırılma ise Dersim İsyanıyla olmuştu. Süreya'nın ailesi Bilecik'e sürgün edilir.

"Bizi bir kamyona doldurdular. Tüfekli iki erin nezaretinde. Sonra o iki erle yük vagonuna doldurdular. Günlerce yolculuktan sonra bir köye attılar. Tarih öncesi köpekler havlıyordu. Aklımdan hiç çıkmaz o yolculuk, o havlamalar, polisler." diye bahseder Cemal Süreya sürgünle başlayan hayatından. Bir sürgün çocuğuydu Cemal Süreya. Daha sonra sürgünün altıncı ayında henüz 6 yaşındayken annesini kaybeder Cemal Süreya. Ve hayat denilen asıl hikâye burada başlar. Bilecik'in sokaklarında yürürken annesinin sıcaklığını bir daha hissedemeyeceğini bilerek büyüdü belki de. Hayatında hiç yanından ayırmadığı özlem duygusu o günlerden kalmadır işte.

Babası Hüseyin, yıllar sonra tekrar evlendiğinde Cemal ve kız kardeşleri için yeni bir dönem başlar. Zor günler, evin içinde bir gölge gibi dolaşır. Ve Cemal, sevmediği evden kaçmak için bir fırsat arar. Yatılı okul sınavlarını kazanarak bu sevmediği evden kaçar. Ortaokul yıllarında tanıştığı Dostoyevski, ruhunda bir kırılma yaratır. ***"Dostoyevski'yi okudum, o gün bugündür huzurum yok,"*** derken bir yanda insanın içindeki huzursuzluğu, diğer yanda hayata dair arayışını dile getirir. Bu, Cemal Süreya'nın hayatı boyunca sürecek bir arayışın ilk adımıdır.

"Dünya benim için hep eksik bir yer oldu," diyordu bir röportajında. Gerçekten de hayatı boyunca hiçbir zaman tam anlamıyla ait hissedemedi. Her sürgün, her kayıp bir adım daha geriye gitmesine sebep oldu. O, dünyaya sürekli bir yer değiştirme arzusuyla baktı. Göç, kimliğini ararken yaşadığı bir süreçti. İstanbul'dan Ankara'ya, Paris'ten Diyarbakır'a kadar uzanan yolculuklarında sanki hiçbir yere tam olarak ait olamayacak gibiydi.

Cemal Süreya...

Şiirlerinde bir boşluk vardı; bu boşluk, kelimelere dökülerek bir anlam kazandı. Kayıplarının ardından yeniden var olmanın yolunu kelimelerle buldu belki de. Kayıplarıyla yüzleştiği gibi kelimelerle de yeniden var oldu. Şiirleri yalnızca bir arayışın değil, kaybolan parçaların arkasındaki keşfin de yolculuğuydu. O boşluk, bir eksiklik değil, yaşamanın her daim içinde var olan bir duyguydu. Bu boşluk kelimelerle şekillendi; her dize, kaybolanları bulduğu bir yeniden doğuştu. O, kelimelerle büyüdü, kelimelerle büyüledi...

Bir Memurun Hayatında Şair Olmak

Üniversite yıllarını Ankara'da, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde geçiren Cemal Süreya, 1954 yılında bu okulun Maliye ve İktisat bölümünden mezun olur. Ardından çeşitli devlet kurumlarında müfettiş yardımcılığı, müfettişlik, uzmanlık gibi görevlerde bulunur. Hayatının büyük bölümü ***"memuriyet"*** çatısı altında geçer. Ancak masasındaki evrakların arasında bile şiir daima onunla birlikte olur.

Memuriyet hayatı boyunca Anadolu'nun pek çok farklı köşesini dolaşır: Diyarbakır, Erzurum, İstanbul, Ankara... Bu yolculuklar hem gözlem gücünü besler hem de şairliğinin toplumsal damarını derinleştirir. Cemal Süreya'nın kalemi yalnızca aşkı değil; yoksulluğu, yalnızlığı, taşra melankolisini, şehirlerin kalabalığı içindeki sessizliği de anlatır.

Bazen bu ikili yaşam onu zorlar. Bir yanda devletin ciddiyeti, diğer yanda kelimelerin özgürlüğü... Ama belki de şiirini en güçlü yapan şeylerden biri budur: hayatın tam içinden gelen, çatışmalı ama gerçek bir ses.

Sizin Hiç Babanız Öldü Mü? - Kör Eden Bir Veda

Cemal Süreya'nın hayatı, birçok eksikliğin üst üste bindiği

